

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Linguistica 17 (2022)

ISSN 2083-1765

DOI 10.24917/20831765.17.13

Dorota Połowniak-Wawrzonek

ORCID 0000-0002-7417-7330

Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Kielce, Polska

Związki frazeologiczne i skrzydlate słowa pochodzące z filmowej trylogii Sylwestra Chęcińskiego (na wybranych przykładach)

Słowa kluczowe: frazeologia, cytaty filmowe, skrzydlate słowa, innowacje frazeologiczne

Keywords: phraseology, movie quotes, winged words, phraseological innovations

Wprowadzenie

Przedmiotem badań w niniejszym artykule są wybrane frazeologizmy i skrzydlate słowa wywodzące się z filmowej trylogii Sylwestra Chęcińskiego, czyli z komedii *Sami swoi* (1967), *Nie ma mocnych* (1974) oraz *Kochaj albo rzuć* (1977). Będą to stałe połączenia słowne: *sami swoi*; *nie ma mocnych*; *dla zdrowotności a. dla zdrowotności*; *Podejź do płota (, jako i ja podchodzę)*; *Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie*; *U mnie słowo droższe pieniędzy*. Stałe połączenia słowne pochodzące z filmu, serialu, w tym z komedii Chęcińskiego, rzadko były poddawane analizom (Bobrowski 2017, 2020; Skowronek 2020; Szerszunowicz 2014: 261–279; Kresa 2016: 167–182, 2019)¹.

Podstawą metodologiczną moich rozważań są zasady frazeologii syntaktycznej, nazywanej również mianem frazeologii odbiorcy, autorstwa Andrzeja M. Lewickiego (Lewicki 1976, 1983: 75–76; Lewicki, Pajdzińska 1993: 307–323), por. jego definicję związku frazeologicznego, podział frazeologizmów na podstawie kryterium syntaktycznego na frazy, zwroty, wyrażenia rzeczownikowe, wyrażenia określające i wskaźniki frazeologiczne, usunięcie przysłów i skrzydlatych słów poza zakres frazeologii, teza o wariantywności i derywacji we frazeologii, zwrócenie uwagi na istnienie modyfikacji frazeologizmów w tekstach.

Celem moich rozważań jest zwrócenie uwagi na występowanie we współczesnym języku polskim związków frazeologicznych, skrzydlatych słów utrwalonych dzięki wpływowi filmów S. Chęcińskiego oraz modyfikacji tych połączeń. Materiał badawczy pochodzi z tekstów zarejestrowanych w latach 2000–2021. Przy doborze materiału badawczego istotne były kryteria jakościowe.

¹ Cytaty, skrzydlate słowa, frazeologizmy pochodzące z filmów, seriali odnajdziemy na przykład w książce *Najlepsze kasztany. Księga cytatów polskiego filmu*, wybór i oprac. M. Hendrykowski (2013).

Frazeologizmy, skrzydlate słowa

Przyjmuję, że związek frazeologiczny to utrwalone połączenie wyrazowe, wykazujące pewne nieregularności. Dotyczą one zazwyczaj znaczenia frazeologizmu, np. całe połączenie ma przenośne znaczenie (zob. *biały kruk*), jeden z komponentów ma metaforyczną semantykę (zob. *czarna rozpacz*). Rzadziej występują nieregularności fleksyjne (por. *ktoś wyszedł za mąż*) lub składniowe (por. *ktoś ma głos*). Czasem zdarza się, że komponentem frazeologizmu jest wyraz, który nie występuje już dziś w luźnych połączeniach składniowych (tak jest w przypadku zwrotów *ktoś staje w szranki* a. *w szrankach*, *ktoś wstępuje* a. *wchodzi z kimś w szranki*; jednostka *szranki* jest dziś leksemem izolowanym).

Właściwościami skrzydlatych słów są „ich powtarzalność w wypowiedziach różnych ludzi i ustalony filologicznie związek z określonym tekstem lub wypowiedzią określonej osoby” (Lewicki 2003a: 301). W literaturze przedmiotu zwrócono uwagę na cztery cechy skrzydlatych słów: „autorskość, rozpowszechnienie, częstotliwość oraz utrwalenie werbalne rozumiane jako funkcja nominatywności” (Chlebda 2005: 151)².

W procesie utrwalania się połączenia słownego wyróżnić można kilka etapów:

- I. Pojawienie się osobliwego połączenia komponentów;
- II. Związek wyrazowy staje się cytatem; użytkownicy języka wiedzą, skąd pochodzi połączenie;
- III. Jednostka zostaje rozpowszechniona w szerszej wspólnotce komunikacyjnej, staje się anonimowa i zostaje włączona do zasobu słownikowego języka. W tekstach podlega ona modyfikacjom – wariantywności i derywacji. Z biegiem czasu wśród wariantów powstaje dominanta, która funkcjonuje później jako utrwalone połączenie słowne.

Mechanizmy te scharakteryzował A.M. Lewicki (2003b: 165–166).

Frazeologizmy i skrzydlate słowa z filmów Chęcińskiego

We współczesnej polszczyźnie funkcjonują związki frazeologiczne, skrzydlate słowa powstałe dzięki oddziaływaniu filmu, serialu (Połowniak-Wawrzonek, Rosińska-Mamej 2020: 129–139; Połowniak-Wawrzonek 2022), piosenki (Połowniak-Wawrzonek 2021), języka polityki (Połowniak-Wawrzonek 2020), reklamy (Połowniak-Wawrzonek 2010: 311–338), popularnych programów telewizyjnych i radiowych (Połowniak-Wawrzonek 2010: 339–365). W zbiorze stałych połączeń słownych utrwalonych dzięki wpływowi filmu, serialu występują frazeologizmy i skrzydlate słowa pochodzące z filmowej trylogii S. Chęcińskiego, z filmów Stanisława Barei, Juliusza Machulskiego, z *Rejsu* Marka Piwowskiego, z *Stawki większej niż życie*, z filmów o Jamesie Bondzie, filmowej sagi *Gwiezdne wojny*, z *Matrixa* i in.

² Na to, że występuje możliwość ustalenia autorstwa czy pochodzenia skrzydlatych słów wskazują również między innymi Jadwiga Tarsa (1995: 102), Jolanta Ignatowicz-Skowrońska (2008; 2015: 227; 2017: 99), Magdalena Smoleń-Wawrzusiszyn (2016: 265–266). Por. też uwagi zawarte w innych pracach Wojciecha Chlebdy (2010: 9–20); Joanny Szerszunowicz (2014: 261–279).

Trylogia Chęcińskiego została zapoczątkowana przez film *Sami swoi* (1967 r.). Nie zaskakuje fakt, że w polszczyźnie utrwaliło się wiele połączeń, wywodzących się z tych filmów – począwszy od związków, które funkcjonowały pierwotnie jako tytuły komedii, np.: *sami swoi, nie ma mocnych* (pierwsze ze wskazanych połączeń określało także głównych bohaterów filmu), a skończywszy na jednostkach, będących prymarnie fragmentami wypowiedzi postaci, por. chociażby związki wyrazowe: *dla zdrowotności, Podejść do płota (jako i ja podchodzę), Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie, U mnie słowo droższe pieniędzy*.

sami swoi

Oto analiza pierwszego z wyróżnionych utrwalonych połączeń. W wyrażeniu *sami swoi* realizowane jest jedno ze znaczeń wyrazu *sam(-i)* – jednostka ta odnieszona jest do zbioru bytów i wskazuje, że nie ma w tym zbiorze poza nimi żadnych innych elementów. Komponent *swoi* – równokształtny z zaimkiem, który, użyty bez rzeczownika, odnoszony jest potocznie do osób mających do siebie pozytywny stosunek emocjonalny, jest oparty na wrażeniu przynależności do tej samej grupy ludzi (mogą tu również nasuwać się skojarzenia z zachowaniem językowym, pojawiającym się w następującej konsytuacji: wypowiedzenie - *Swój!* może wystąpić jako odpowiedź na pytanie: - *Kto tam?* – zadawane przez osobę, będącą w mieszkaniu, co może być reakcją na pukanie, dobiegające zza drzwi; odpowiedź - *Swój!* oznacza wówczas, że osoba, która ją sformułowała, jest nam znana, por. semantykę wyrazu *swój*). W przypadku osób określanych w filmie jako *sami swoi* różnie było z tym „pozytywnym stosunkiem emocjonalnym” do swoich, choć między tymi ludźmi istniała z pewnością swoista więź, poczucie przynależności do tej samej zbiorowości. W tekstach współczesnej polszczyzny różnych od komunikatów filmowych, przy użyciu sekundarnym, z wyrażeniem *sami swoi* mogą być łączone konotacje pozytywne, por. przedstawiony poniżej komunikat zatytułowany *Sami swoi*, dotyczący wzorowych relacji sąsiedzkich (PD 5, 2003, s. 8). W przypadku badanego połączenia mogą również pojawiać się: żart, kpina, ironia, a nawet konotacje negatywne, zob. np. tekst na temat działań jednego z liderów SLD, byłego ministra Kaczmarka (GW 167, 2003, s. 10). Interesująca jest również przedstawiona poniżej wypowiedź, która traktuje o poczynaniach Kazimierza Pawlaka. Zawiera ona wyrażenie *sami swoi*, a także eksponuje opozycję *swój* : *obcy*³, postrzeganą przez Polaków w wielu sferach, m.in. w domenie POLITYKI (głównie w postaci *my* (społeczeństwo) : *oni* (władza, politycy))⁴. Przeciwstawienie *my* : *oni* pojawia się np. także jako odróżnienie przed-

³ O opozycji *swój* : *obcy* pisało wielu językoznawców, por. np. Bartmiński 2007: 35–59; Nowak 2007: 99–108; Kołodziejek 2007: 133–141.

⁴ W okresie PRL-u była ona bardzo wyraźna, tj. *my* (społeczeństwo) w opozycji do polityków (*oni*). Badacze twierdzą, że istniał tylko krótki okres w najnowszej historii Polski, cechujący się brakiem tej opozycji, czyli istnieniem opcji *my*. Był to czas przełomu ustrojowego, po którym ze względu na poczynania w polityce, które nie satysfakcjonowały Polaków, znowu pojawiła się znana już opozycja *my* (społeczeństwo) : *oni* (politycy).

stawicielei swojego narodu – *my* i innych narodowości – *oni*, co jest istotne w przypadku tekstu⁵ o relacjach Pawlaka z Francuzami.

A oto przegląd wybranych tekstów, w których połączenie *sami swoi* nie jest już odnoszone do filmowych realiów. Nagłówek „Pojadą *sami swoi*” (PS 10, 2007, s. 2) sygnuje artykuł o piłkarskiej reprezentacji Polski na najbliższe dwa spotkania wyjazdowe. Autor tekstu twierdzi, że obyło się bez niespodzianek – powołani zostali sami sprawdzeni zawodnicy, tj. *sami swoi*. Zresztą sugerował to już wskazany tytuł artykułu. Natomiast nagłówek „Grają *sami swoi*” (PS 77, 2007, s. 7) poprzedza informację o meczu dwóch drużyn: Widzewa Łódź z Górnikiem Zabrze. W obu zespołach grać będzie wielu sprawdzonych zawodników, którzy w przeszłości występowali w tychże drużynach piłkarskich i potrafią dobrze ze sobą współpracować. A oto kolejne cytaty:

Cztery kultury i piąta kolumna (tytuł)

Sami swoi (podtytuł)

Kaczmarek w oczekiwaniu na lokal od urzędu miasta wynajął festiwalowi pomieszczenia swojej firmy, wziął też prawnika – swojego współpracownika Jacka Brewińskiego. [...] Kolega z SLD polecił mu krakowską firmę „Grupa Delta”, która miała zorganizować transport i miejsca noclegowe. [...] Kto nakarmi tłumy? Znajomy Kaczmarek, jeden z najbardziej znanych łódzkich restauratorów Grzegorz Zieliński. [...] Trzeba było jeszcze wynająć firmę, która wydrukuje zaproszenia, programy, wyda festiwalową gazetę. Kaczmarek zlecił to firmie Hamal Books. Jej współdziałowcem [...] był Jerzy Majcherek, doradca premiera Millera (nadal jest w niej Andrzej Majcherek, brat Jerzego) [GW 167, 2003, s. 10].

(Reklama telewizyjna sieci telefonii komórkowej *Sami swoi* – połączenie jest tu nazwą sieci) [TVP1, 14.10.2004].

Już nie tylko *sami swoi*, ale i obcy (Fragment tekstu, dotyczącego nieoficjalnych relacji wicepremiera Pawlaka i związanych z nim urzędów nie tylko z firmami jego partnerki, przedstawicielami rodziny polityka, z firmą jego kolegi, ale i z przedsiębiorstwami francuskimi) [Polsat, Wydarzenia, 13.03.2009].

Sami swoi (tytuł)

Dobry sąsiad to skarb. Obok niego żyje się bezpieczniej, z nim łatwiej rozwiązywać problemy. Warto go docenić. Warto też samemu być dobrym sąsiadem. [...] Przyjaciele (śródytuł) [PD 5, 2003, s. 8].

dla zdrowotności a. dla zdrowotności

W tekstach różnych od komunikatów filmowych odnotowano również połączenie *dla zdrowotności*. Stanowiło ono pierwotnie wypowiedź Pawlaka, który starał się przekonać księdza, chcącego go wyspowiadać, że nie może przystąpić do spowiedzi. Pawlak twierdził, że jadł wcześniej chosnek – *dla zdrowotności* i dlatego też ma nieswieży oddech, w rzeczywistości był to oddech człowieka, który wcześniej wypił

⁵ Niestety często występuje to w sytuacji stereotypowego, niezbyt pochlebnego charakteryzowania reprezentantów innych narodów. Opozycja ta ujawnia się również przy charakterystyce przedstawicieli naszej, europejskiej kultury (*my*) oraz ludów reprezentujących kultury prymitywne (*oni*); przy opisie wyznawców religii chrześcijańskiej (*my*) oraz wyznawców innych religii, wierzeń (*oni*) itd.

alkohol (duchowny został wezwany do domu przez rodzinę, przekonaną o mającym nastąpić wkrótce zgonie Pawlaka, udającego chorobę). Zresztą wypowiedź ta pojawiła się po niefortunnej próbie zbliżenia się księdza do Pawlaka, którego oddech sprawił, że duchowny gwałtownie się odsunął, a Pawlak wypowiedział wówczas te słowa, zasłaniając usta. Mimo to ksiądz po pierwszej próbie zbliżenia się do Pawlaka miał już pewność, co mianowicie było spożywane *dla zdrowotności* przez jego parafianina. Ze względu na komediowy charakter opisaną powyżej filmowej sytuacji, nie może dziwić fakt, że z realizacją badanego związku w nowych komunikatach łącznie są różne podteksty, aluzje, czasem żart, ironia, kpina itd. Połączenie *dla zdrowotności*, zgodne ze specyfiką pierwowzoru, zawiera drugi komponent o nietypowej formie w polszczyźnie ogólnej – ujawniły się tu wpływy dialektalne (w wypowiedziach Pawlaka, pochodzącego zza Buga, mieszkającego na Ziemiach Odzyskanych, pojawiały się one bardzo często). Wspomniany związek wyrazowy funkcjonuje we współczesnym języku polskim obok wariantu *dla zdrowotności* – postać członu nominalnego jest tu zgodna z normami polszczyzny ogólnej. Przywołane połączenia niejednokrotnie występują w sytuacjach, w których pojawiają się jakieś skojarzenia z alkoholem, choć nie tylko – jednostki te pojawiają się również wtedy, gdy ktoś mówi o czymś, co służy zdrowiu, por. znaczenia wyrazu, równokształtnego z nominalnym komponentem połączenia – *zdrowotność* ‘ogólny stan zdrowia społeczeństwa lub jego poszczególnych grup’, ‘korzystny wpływ na stan zdrowia’ (USJP: 629) (zob. też specyfikę sytuacji motywującej – występowały tam żartobliwe odniesienia do alkoholu, czosnku, które mogą, ale nie muszą służyć zdrowiu). Przejdźmy do przeglądu wybranych, przykładowych wypowiedzi, w których pojawiła się badana jednostka:

Rozmowa między dwiema osobami:

- Zasadniczo, ja nie piję alkoholu.
- Daj spokój. Nikt nie mówi o wielkim picu. Tylko kropelkę, *dla zdrowotności* (zasłyszane, grudzień 2008).

(Dialog przy odśnieżaniu chodników przed posesją po dużych opadach śniegu.)

- Ale śniegu nam napadało i narobiło się roboty ...
- No tak, dużo odśnieżania.
- Ale dobrze się poruszać – *dla zdrowotności* (zasłyszane, luty 2009).

Polskie zioła. Zaprawka do alkoholu. *Dla zdrowotności* na 2 litry alkoholu.

Całowanie i przytulanie jest niezbędne *dla zdrowotności* (Plakat – całowanie dla zdrowotności, <https://ilustris.pl/plakat-dla-zdrowotnosi,3,8909,8067>, dostęp 10.03.2021).

Podejść do płota (, jako i ja podchodzę)

Wymieńmy kolejne utrwalone połączenie słowne, będące prymarnie wypowiedzią bohaterów trylogii Chęcińskiego. Pawlak i Kargul wielokrotnie kierowali do siebie wzajemnie i do rodzin sąsiada wezwanie: *Podejść do płota (, jako i ja podchodzę)*, zazwyczaj poprzedzone jednym z wymienionych powyżej nazwisk. Połączenie: Kargul, *podejść (no) do płota*. Joanna Piwowar wyróżnia wśród „kulturowych tekstów kultury” (Piwowar 2019: 71). Badaczka dowodzi, że jego „niesłabnąca popularność widoczna jest w najróżniejszych kontekstach bez względu na upływ

czasu" (Piwowar 2019: 70). O frazeologizmie *Podejdz do płota* („jako i ja podchodzę”) tak oto pisał Jerzy Bralczyk:

Nazwisko było w mianowniku, choć miał on funkcję wołacza, ale tak już jest w polszczyźnie, że nazwiska raczej nie przybierają formy wołacza. Powiedzenie „Kargulu!” czy „Pawlaku!” mogłoby być uzasadnione w apostrofie jakiejś ody, w inwokacji. [...] A następnie rytualny rozkaznik wzmocniony partykułą pobudzającą „no”. „No” może stać się rozkaznikiem i wtedy często wiąże się z usilnym, natarczywym proszeniem. [...] Może być też dodane, za formą rozkazującą, wtedy miewa kreskę i dodaje prośbie, a może już wtedy poleceniu, jeśli nie wręcz rozkazowi, dobitności. „Podejdz no!”. Podobnie jak „podejdzże!” (Bralczyk 2007: 310).

Płot, stanowiący własność wspólną, ustawiony na granicy obu gospodarstw, był także swoistą granicą, „linią demarkacyjną” – w tym miejscu dochodziło do różnych zachowań, konfrontacji, zazwyczaj były to sytuacje konfliktowe, choć niekiedy obie rodziny się tu godziły i zdarzało się, że wówczas *płot* zniknął. J. Bralczyk wskazywał:

Płot jest czymś, co dzieli, a to, co dzieli, może także i łączyć. Jest w każdym razie wspólny, dzieli Pawlaka z Kargulem czy od Kargula, ale dzieli też Kargula od Pawlaka. Będą rozmawiali ze swoich stron płotu. [...] Nie może podejść jeden, zresztą ten, który wypowiada formułę, powinien ją zaraz rozszerzyć, zapowiadając symetryczność działania, do: „podejdz, jako i ja podchodzę!” (Bralczyk 2007: 310).

Zgodnie z normą współczesnej polszczyzny w dopełniaczu liczby pojedynczej rzeczowników nieżywotnych rodzaju męskiego obligatoryjna jest forma *płotu*, a nie *płota* (Jaworski 1986: 83) [kiedyś w tymże dopełniaczu była końcówka *-a*; zachowują ją jeszcze niektóre gwary].

Naleciałości dialektalne nie powinny dziwić w wypowiedziach bohaterów pochodzących z Kresów Wschodnich, zamieszkujących Ziemię Odzyskane, por. też tezy przedstawione w analizie połączenia *dla zdrowotności*, zamieszczone w tym artykule. Ze względu na charakter pierwowzoru połączenie *podejdz do płota* („jako i ja podchodzę”), występujące w postaci dłuższej lub krótszej, tj. *podejdz do płota*, ma dziś w nowych tekstach zazwyczaj nacechowanie żartobliwe. Realizacji tego komunikatu niejednokrotnie towarzyszy „przymrużenie oka”, śmiech. Zwróćmy uwagę na przykładową sytuację, w której zrealizowane zostało połączenie *podejdz do płota*:

Ciocia B. prezentuje – *Podejdz no do płota, jako i ja podchodzę* (tytuł)

Z sąsiadką, jak nastał z wiosną koronawirus, uprawiałyśmy „*Podejdz no do płota*”. Zaleceń się słuchałyśmy i bezpieczną odległość zachowywałyśmy i nawzajem sobie drobne albo i większe prezenciki i przysmaczki przez płot podawałyśmy. [...] Ile radości dawał człowiekowi telefon i haselko - „*Podejdz no do płota*” (Ciocia B. prezentuje - *Podejdz no do płota, jako i ja podchodzę*, <https://sadeczanin.info/rozmaitosci/ciocia-b-prezentuje-podejdz-no-do-plota-jak-i-ja-podchodze>; dostęp 08.03.2021).

Podejdz no do płota! Spór o miedzę między Chełmnem a gminą Stolno (tytuł)

Jak Kargul z Pawlakiem – wojna o miedzę w powiecie chełmińskim. Chełmno chce przejąć od gminy Stolno kilkadziesiąt hektarów. Wójt Jerzy Rabeszko mówi stanowczo – nie – skarżąc się, że nie było w tej sprawie żadnych rozmów (*Podejdz no do płota!* Spór

o miedzę między Chełmnem a gminą Stolno, <https://www.radiopik.pl/2,84107,podejdz-no-do-plota-spor-o-miedze-miedzy-chelmne>; dostęp 09.03.2021).

Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie

We współczesnych tekstach właściwych dla potocznego rejestru polszczyzny notowane jest także stałe połączenie słowne *Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie*. Na początku zwrócimy uwagę na sytuację użycia wskazanego związku w filmie źródłowym oraz na kontekst połączenia:

Matka Pawlaka do syna: – Masz, bierz.

Matka Pawlaka podaje synowi, wybierającemu się do sądu, granat.

Pawlak się obrusza: – Oj, mamo.

Pawlak wkłada granat do kieszeni spodni.

Matka Pawlaka: – No, *sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie*. Bierz jeszcze.

W tym momencie matka podaje Pawlakowi kolejny granat. Pawlak wkłada go do kieszeni marynarki.

Matka Pawlaka: – No, no (<https://www.youtube.com/watch?v=faPFQq80d4I>; dostęp 08.02.2021).

Połączenie słowne *Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie* uwzględnione zostało wśród „10 najlepszych cytatów z polskich filmów” (por. <https://expressbydgoski.pl/top-10-najlepszych-cytatow-z-polskich-filmow-lista/ga/13553930/xd/31548788>; dostęp 08.02.2021).

A oto fragmenty tekstów, w których wystąpiło badane połączenie w postaci kanonicznej:

„*Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie*” - twierdził Kargul z komedii „Sami swoi”. Dobry adwokat na pewno zawsze się przyda! (<https://www.magazyn-detektyw.pl/sad-sadem-a-sprawiedliwosc-musi-byc-po-naszej-stronie-twierdzil-kargul-z-komedii-sami-swoi-dobry-adwokat-na-pewno-zawsze-sie-przyda/>; dostęp 08.02.2021).

„*Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie*” (tytuł)

Słowa matki Pawlaka z filmu „Sami swoi” jak ulał pasują do tego, co dzieje się teraz w Myślenicach. Krakowski sąd orzekł, że zaskarżona decyzja o pozwoleniu na budowę składowiska odpadów nie może być wykonywana, ale co tam... Przecież nie wszystkich musi to obowiązywać. Budowniczy z Mostostalu coś tam o wyroku wiedzą, ale oficjalnie nikt ich o tym nie poinformował. Bo i po co. Budowa trwa więc w najlepsze (*Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie*, <https://dziennikpolski24.pl/sad-sadem-a-sprawiedliwosc-musi-byc-po-naszej-stronie/ar/2963140>; dostęp 08.02.2021).

Interesujące są również komunikaty, w których fraza *Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie* występuje w postaci zmodyfikowanej. Oto przykład modyfikacji skracającej i wymieniającej połączenia:

Sąd sądem, ale ...

Niezależnie od tego, kto przygotowuje ranking najlepszych polskich komedii wszech czasów, jednego możemy być pewni: na podium zawsze znajdują się „Sami swoi” w reży-

serii Sylwestra Chęcińskiego. To właśnie z tego filmu opowiadającego o losach zwaśnionych rodzin Pawlaków i Kargulów pochodzi kultowa już scena, w której Leonia Pawlak, wręczając synowi Kazimierzowi dwa granaty, mówi z przekonaniem: „*Sąd sądem, ale sprawiedliwość musi być po naszej stronie!*”. [...] A co by było, gdyby każdy w Polsce podchodził do wymiaru sprawiedliwości w taki sposób, w jaki robią to dzisiaj przedstawiciele PiS-u? (Szejnfeld A., Sąd sądem, ale..., <https://natemat.pl/blogi/adamszejnfeld/248407,sad-sadem-ale>; dostęp 08.02.2021).

A oto przykład modyfikacji wymieniającej analizowanego związku (komponent *nasza* został zastąpiony nazwą własną *Jarek*):

Sztabińska: *Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po Jarka stronie*. (Sztabińska J., Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po Jarka stronie, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/909251,sztabinska-sad-sadem-a-sprawiedliwosc-musi-byc-po-jarka-stronie.html>; dostęp 06.02.2021).

A oto przykład wymiany trzech elementów:

Prawo prawem, ale sprawiedliwość musi być po naszej stronie.

Zrób wszystko, by postawić na swoich. Niestety, z tego właśnie powodu czasami zdarza się, że mimo iż prawo jest po naszej stronie, to „sprawiedliwość” już niekoniecznie. (A. Pawłowski, Prawo prawem, ale sprawiedliwość musi być po naszej stronie, <http://adamapawlowski.pl/blog/18-prawo-prawem>; dostęp 05.02.2021).

W tekstach odnotowano również modyfikacje fleksyjne i wymieniające – w przypadku dwóch pierwszych komponentów połączenia, występujących pierwotnie w liczbie pojedynczej, pojawiły się elementy w liczbie mnogiej, spójnik *a* został zastąpiony przez spójnik *ale*, por.:

Sądy Sądami – ale sprawiedliwość musi być po naszej stronie (tytuł)

Kategoria: rok podatkowy 2015 Andrzeja Szamotuły. Czyli, rzecz o tym, jak to czterema słowami można „załatwić” NSA i podatników. Króciutko, bo raptem niecały rok cieszyliśmy się korzystnym rozstrzygnięciem w sprawie braku opodatkowania przy sprzedaży nieruchomości (lub ich części) wykorzystywanych na potrzeby prowadzenia działalności, które nie były środkami trwałymi. Mam tu na myśli Uchwałę NSA z dnia 17 lutego 2014 r. w składzie siedmiu sędziów o sygnaturze II FPS 8/13. (Sądy sądami, ale sprawiedliwość musi być po naszej stronie, <http://www.profit-us.com/szkolenia-i-doradztwo/co-nowego-w-roku-podatkowym-2015/62-sady-sadami-ale-sprawiedliwosc-musi-byc-po-naszej-stronie>; dostęp 05.02.2021).

Modyfikacje mogą służyć wyrażeniu pewnych sensów naddanych, zabawie słownej, wyrażeniu ironii, kpiny itp. Oto przykład:

Sąd sądem, a sprawiedliwość PO naszej stronie musi być... Małe, a cieszy. Nazwany przeze mnie (na własny użytek) „Magdą Mołek” Platformy Obywatelskiej, poseł Zbigniew Chlebowski (bynajmniej nie ze względu na podobieństwo fizyczne, a na zbliżony poziom intelektualny) wezwał byłego Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobrę do przeprosin doktora Mirosława G. Widać, że Platforma zwiera szeregi i całym orszakiem staje za doktorem. Nie dziwi to wcale, tym bardziej, że „Cwiąkalska prokuratura” namęczyła się co niemiara i w końcu umorzyła śledztwo, a więc „nie ma sprawy” w przenośni i dosłow-

nie. Sprawy już nie ma, natomiast jest „śmiej na sali” ze Zbigniewa Chlebowskiego. Tak się biedak zacietrzewił i rozpedził w chęci bycia prymusem w „społecznej akcji obrony doktora”, że kompletnie stracił wyczucie realiów („Sąd sądem, a sprawiedliwość PO naszej stronie musi być...”, <http://yarrok.blogspot.com/2008/05/sd-sdem-sprawiedliwo-po-nasze-stronie.html>; dostęp 06.02.2021).

(na kogoś a. na coś) nie ma mocnych

We współczesnym języku polskim utrwalił się także tytuł drugiej części trylogii S. Chęcińskiego – jest to stałe połączenie słowne (*na kogoś a. na coś) nie ma mocnych*. Ma ono znaczenie ‘z kimś a. z czymś nie można sobie poradzić’ (USJP: 898). Komedia *Nie ma mocnych* określana jest mianem „kultowego filmu” (por. „Te same krewkie charaktery i kresowa ciepła egzotyka”. Co pamiętasz z filmu „Nie ma mocnych”? Sprawdź się z nami! [QUIZ], <https://kultura.onet.pl/film/wiadomosci/te-same-krewkie-charaktery-i-kresowa-ciepła-egzotyka-co-pamietasz-z-filmu-nie-ma/6lmkmj2>; dostęp 21.02.2021).

Nie sposób nie zgodzić się z opinią Niny Terentiew, że ta komedia „przeszła do historii kina” (2004: 142) – podobnie zresztą jak i film *Sami swoi*.

– „Nie ma mocnych” to komedia charakterów, wciąż żywa i aktualna. Ludzie zawsze są tacy sami, niezależnie od ustroju i czasów – uważa Anna Dymna, filmowa Ania Pawlakówna. Była to druga część losów zwaśnionych rodów Kargulów i Pawlaków. Początkowo reżyser, Sylwester Chęciński wzbraniał się przed kontynuacją „Samych swoich”. Jednak obraz powstał i okazał się jeszcze większym hitem niż poprzednik. („Te same krewkie charaktery i kresowa ciepła egzotyka”. Co pamiętasz z filmu „Nie ma mocnych”? Sprawdź się z nami! [QUIZ], <https://kultura.onet.pl/film/wiadomosci/te-same-krewkie-charaktery-i-kresowa-ciepła-egzotyka-co-pamietasz-z-filmu-nie-ma/6lmkmj2>; dostęp 21.02.2021).

W polszczyźnie funkcjonuje zarówno połączenie *na kogoś a. na coś nie ma mocnych*, jak i jego skrócona postać, tj. *nie ma mocnych* o podanym powyżej znaczeniu. Oto przykładowe cytaty, w których pojawiły się analizowane połączenia:

Nie ma mocnych (śródytuł)

Z młodszymi klasami, do których chodzą sami Niemcy, kontakt jest bardzo trudny. Lekcje przypominają zmagania wrogich sił. Sławna niemiecka dyscyplina obowiązuje tylko nauczycieli. [...] O prawdziwej nauce można mówić dopiero z klasami, które chcą zdawać maturę. [...] Wśród uczniów niemieckich występuje bardzo silna presja równania w dół, nie wolno wychylić się ponad poziom. [...] Wszyscy Polacy w szkole w Gartz chcą w przyszłości studiować. Ale tylko jedna trzecia Niemców w klasach maturalnych decyduje się na studia. Zdają maturę, bo potrzebna jest do pracy policjanta, celnika i strażnika granicznego – zawodów popularnych w Gartz (GW 149, 2003, s. 15–16).

(Mel Gibson) w czasie zdjęć do filmu „Edge of Darkness” zaczął równocześnie romansować z niespełna 30-letnią rosyjską piosenkarką Oksaną. Dziewczyna jest zjawiskowej urody. Mało który mężczyzna jest w stanie przejść obok niej obojętnie. I Mel zapomniał dla niej o swych niewzruszonych zasadach, których zawsze konsekwentnie przestrzegał. [...] I na niego przyszedł w końcu kryzys wieku średniego. Na to *nie ma mocnych* (ŻnG 13, 2009, s. 4–5).

Nie ma mocnych (tytuł)

Nie ma mocnych na Sebastiena Loeba w rajdowych mistrzostwach świata. Kierowca Citroëna wygrał już trzecią rundę z rzędu. Podczas Rajdu Korsyki (Tour de Corse) jego zwycięstwo nie było zagrożone ani przez moment. Sebastien prowadził od startu do mety (R. Rybicki, *Nie ma mocnych*, <https://www.auto-swiat.pl/wiadomosci/aktualnosci/nie-ma-mocnych/9dt2fsb>; dostęp 15.02.2021).

U mnie słowo droższe pieniędzy

We współczesnej polszczyźnie występuje także utrwalone połączenie słowne *U mnie słowo droższe pieniędzy*, pochodzące z komedii *Nie ma mocnych*. Zwróćmy uwagę na kontekst użycia wskazanego związku wyrazowego:

Kargul sam nie chciał za bardzo wierzyć, by Pawlak naprawdę gotów był użyczyć swojej kobyły, która się bardziej liczyła niż żona. Może tylko uległ chwilowej euforii? Żeby uzyskać jaśniejszy obraz sytuacji, nalał Kargul znowu na „tri palcziki” i stuknął swoim kubkiem o kubek Pawlaka. – Dla zdrowotności, Kaźmierz. A kiedy już przepompował zawartość przez gardło, spojrzął w oczy Pawlakowi: – Czy ty aby swojego konia dasz? – *U mnie słowo droższe pieniędzy* – zarzekł się Pawlak, łomocąc kułakiem w kraciastą kamizelę, aż mu się na głowie maciejówka przekrzywiła. – Nie mogę ja uwierzyć... (*Dla zdrowotności*, <https://sjp.pwn.pl/korpus/zrodlo/Dla-zdrowotnosci;54,2;4574.html>; dostęp 21.02.2021).

W tym przypadku występuje dawna konstrukcja porównawcza, por. „[...] wejście *od* do układu komparatywnego przesądziło o wygaśnięciu starego dopełniacza kazualnego” (Greszczuk 1988).

W tekstach współczesnej polszczyzny badany frazeologizm występuje zazwyczaj w postaci kanonicznej, por. chociażby następujący cytat:

Dyskusja w studiu programu „Minęła 8”. Prowadzący – dziennikarz – Adrian Klarenbach zdecydowanie przerywa wypowiedź politykowi dlatego, że nadszedł czas na przerwę reklamową. Obiecał mu jednak, że po przerwie polityk ten dokończy swoją wypowiedź. Po zakończeniu przerwy (już w programie „Minęła 9”) Klarenbach zwraca się do rzeczowego polityka:

– *U mnie słowo droższe pieniędzy* – jak obiecałem – proszę o dokończenie przerwanej wypowiedzi (TVP Info, Minęła 9, 17.02.2021).

– Teraz podpiszmy umowę.

– Ale po co? Nie wystarczy umowa ustna? *U mnie słowo droższe pieniędzy*.

– Ja jednak wolałbym umowę pisemną (zasłyszane 15.01.2021).

Zwróćmy jeszcze uwagę na kilka modyfikacji związku wyrazowego *U mnie słowo droższe pieniędzy*. W pierwszym z podanych poniżej cytatów mamy do czynienia z modyfikacją skracającą (redukcji ulegają komponenty *u* oraz *mnie*) – w wyniku tej operacji powstaje wyrażenie. Zaś w drugim komunikacie występuje modyfikacja rozszerzająca i wymieniająca – w efekcie tego zabiegu połączenie zostało dostosowane do normy współczesnej polszczyzny. Oto zapowiadane cytaty:

Słowo droższe pieniędzy (tytuł)

Obiecałem gwiazdeczki na niebie wnusiowi, więc trzeba było dotrzymać danego słowa (<https://www.youtube.com/watch?v=rq8g00pUX24>; dostęp 20.02.2021).

Czy **twoje** słowo **jest** droższe **od** pieniędzy? (tytuł)

Kiedyś krążyło takie powiedzenie jak w tytule kazania „**moje** słowo **jest** droższe **od** pieniędzy”. Znaczyło to tyle, że jeśli coś mówię, to traktuję to poważnie, że nie rzucam słów na wiatr, nie składam obietnic bez pokrycia. Jezus mówi nam, że chrześcijanin powinien być człowiekiem prawdomównym, człowiekiem, który traktuje swoje słowa poważnie, który ma świadomość że to, co wychodzi z Jego ust, jest odbiciem stanu Jego serca (Czy twoje słowo jest droższe od pieniędzy? Ew. Mat. 5, 33–37, <http://jaro-prawdajedyna.blogspot.com/2013/07/czy-twoje-sowo-jest-drozsze-od.html>; dostęp 21.02.2021).

Wnioski

Dzięki oddziaływaniu komediowej trylogii Chęcińskiego leksykalizacji uległo stosunkowo niewiele cytatów filmowych. Funkcjonują one jako jednostki języka o odrębnym globalnym znaczeniu. Zyskują status frazeologizmów oraz skrzydlatych słów. Te stałe połączenia słowne ulegają różnym modyfikacjom. Zazwyczaj są to modyfikacje wymieniające, niekiedy skracające lub dodające. Innowacje wzmacniają inwariant. Stałe połączenia słowne w postaci kanonicznej, ich modyfikacje mogą w tekstach pełnić funkcje: fatyczne, ludyczne, perswazyjne, informacyjne.

Rozwiązanie skrótów

GW – „Gazeta Wyborcza”

PD – „Poradnik Domowy”

PS – „Przegląd Sportowy”

USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. I–VI, red. S. Dubisz, Warszawa 2003.

TVP1 – Telewizja Polska program 1

ŻnG – „Życie na Gorąco”

Bibliografia

- Bartmiński J., 2007, *Opozycja swój/obcy a problem językowego obrazu świata*, „Etnolingwistyka”, t. 19, s. 35–59.
- Bąba S., 1989, *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, Poznań.
- Bobrowski J., 2017, *Stylizacja językowa w filmie fabularnym – zarys koncepcji badawczej*, „Poradnik Językowy”, z. 1, s. 38–48.
- Bobrowski J., 2020, „*Staropolszczyzna*” filmowa. *Osobliwości językowe jako wykładniki stylizacji historycznej w dziełach audiowizualnych*, Kraków.
- Bralczyk J., 2007, *444 zdania polskie*, Warszawa.
- Chlebda W., 2005, *Szkice o skrzydlatych słowach. Interpretacje lingwistyczne*, Opole.
- Chlebda W., 2010, *Skrzydlate słowa a frazeologia*, [w:] *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Teoria. Zagadnienia ogólne*, red. S. Bąba, K. Skibski, M. Szyszek, Poznań, s. 9–20.
- Greszczuk B., 1988, *Konstrukcje porównawcze i ich rozwój w języku polskim*, Rzeszów.
- Ignatowicz-Skowrońska J., 2008, *Frazeologizmy jako tworzywo stylu współczesnej powieści polskiej*, Szczecin.

- Ignatowicz-Skowrońska J., 2015, *Skrzydlate słowa Juliana Tuwima*, „Studia Językoznawcze”, nr 14, s. 225–248.
- Ignatowicz-Skowrońska J., 2017, *O kilku skrzydlatych słowach Henryka Sienkiewicza*, „Studia Językoznawcze”, nr 16, s. 97–106.
- Jaworski M., 1986, *Podręczna gramatyka języka polskiego*, Warszawa.
- Kołodziejek E., 2007, *Swoi i obcy w społecznej przestrzeni subkultur*, „Etnolingwistyka”, t. 19, s. 133–141.
- Kresa M., 2016, *Polszczyzna kresowa w filmie – analiza języka bohaterów „Samych swoich” (fonetyka, fleksja, składnia)*, „Prace Filologiczne”, t. 68, s. 167–182.
- Kresa M., 2019, *Filmowa stylizacja gwarowa na przykładzie lwowskiego bałaku w polskich filmach fabularnych (1936-2012)*, Warszawa.
- Lewicki A.M., 1976, *Wprowadzenie do frazeologii syntaktycznej. Teoria zwrotu frazeologicznego*, Katowice.
- Lewicki A.M., 1983, *Składnia związków frazeologicznych*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, z. XL, s. 75–76.
- Lewicki A.M., 2003a, *Uwagi o problemie „skrzydlatych słów”*, [w:] A.M. Lewicki, *Studia z teorii frazeologii*, Łask, s. 301–306.
- Lewicki A.M., 2003b, *Zakres frazeologii*, [w:] A.M. Lewicki, *Studia z teorii frazeologii*, Łask, s. 155–167.
- Lewicki A.M., Pajdzińska A., 1993, *Frazeologia*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 2. *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wrocław, s. 307–323.
- Najlepsze kasztany. Księga cytatów polskiego filmu*, wybór i oprac. M. Hendrykowski, Poznań 2013.
- Nowak P., 2007, *Opozycja swój/obcy a skuteczność komunikacji – wybrane zagadnienia*, „Etnolingwistyka”, t. 19, s. 99–108.
- Nowakowska B., 2005, *Nowe połączenia wyrazowe we współczesnej polszczyźnie*, Kraków.
- Piwowar J., 2019, *Żyrafy nadal wchodzą do szafy? Kultowe teksty z PRL-u we współczesnej przestrzeni komunikowania społecznego*, „Media – Kultura – Komunikacja Społeczna”, t. 3, s. 69–85, <https://doi.org/10.31648/mkks.2974>.
- Połowniak-Wawrzonek D., 2010, *Wpływ mediów na współczesną polską frazeologię*, Kielce.
- Połowniak-Wawrzonek D., 2020, *Związki frazeologiczne i skrzydlate słowa powstałe pod wpływem języka polityki oraz ich modyfikacje*, Kielce.
- Połowniak-Wawrzonek D., 2021, *Frazeologizmy i skrzydlate słowa wywodzące się z piosenek oraz modyfikacje tych połączeń (na wybranych przykładach)*, Kraków.
- Połowniak-Wawrzonek D., 2022, *Film i serial telewizyjny jako źródła frazeologizmów oraz skrzydlatych słów (na wybranych przykładach)*, Kraków.
- Połowniak-Wawrzonek D., Rosińska-Mamej A., 2020, *Frazeologizmy i skrzydlate słowa powstałe wskutek oddziaływania filmu*, [w:] *W kręgu języka i kultury*, red. M. Marczevska, H. Mijas, Kielce, s. 129–139.
- Skowronek B., 2020, *Język w filmie. Ujęcie mediolingwistyczne*, Kraków.
- Smoleń-Wawrzusiszyn M., 2016, *„Niezdolna lekkość bytu” – skrzydlate słowa w retorycznych interpretacjach*, „Białostockie Archiwum Językowe”, nr 16, s. 265–283.

- Szerszunowicz J., 2014, *Konotacje intrakulturowych skrzydlatych słów w przekładzie*, „Studia Wschodniosłowiańskie”, t. 14, s. 261–279.
- Tarsa J., 1995, *Dyskretny urok nagłówka, czyli skrzydlate słowa na łamach dzisiejszej prasy*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Opolskiego. Filologia Rosyjska”, t. 34, s. 101–107.
- Terentiew N., 2004, *Zwierzenia kontrolowane*, Warszawa.
- Żmigrodzki P., 2016, *Od „słynnego cytatu” do nieciągłej jednostki języka. O kilku nowszych frazeologizmach „filmowych” w Wielkim słowniku języka polskiego PAN*, [w:] *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Geneza dawnych i nowych frazeologizmów polskich*, red. G. Dziamska-Lenart, J. Liberek, Poznań, s. 117–134.

Źródła internetowe

- Ciocia B. prezentuje – *Podejź no do płota, jako i ja podchodzę*, <https://sadedczanin.info/rozmaitosci/ciocia-b-prezentuje-podejdz-no-do-plota-jak-i-ja-podchodze> (dostęp 08.03.2021).
- Czy twoje słowo jest droższe od pieniędzy? Ew. Mat. 5, 33–37, <http://jaro-prawda-jedyna.blogspot.com/2013/07/czy-twoje-sowo-jest-drozsze-od.html> (dostęp 21.02.2021).
- Dla zdrowotności, <https://sjp.pwn.pl/korpus/zrodlo/Dla-zdrowotnosi;54,2;4574.html> (dostęp 21.02.2021).
- <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/909251,sztabinska-sad-sadem-a-sprawiedliwosc-musi-byc-po-jarka-stronie.html> (dostęp 06.02.2021).
- A. Pawłowski, Prawo prawem, ale sprawiedliwość musi być po naszej stronie, <http://adampawlowski.pl/blog/18-prawo-prawem> (dostęp 05.02.2021).
- Plakat – całowanie dla zdrowotności, <https://ilustris.pl/plakat-dla-zdrowotnosi,3,8909,8067> (dostęp 10.03.2021).
- Podejź no do płota! Spór o miedzę między Chełmnem a gminą Stolno, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/909251,sztabinska-sad-sadem-a-sprawiedliwosc-musi-byc-po-jarka-stronie.html> (dostęp 06.02.2021).
- R. Rybicki, Nie ma mocnych, <https://www.auto-swiat.pl/wiadomosci/aktualnosci/nie-ma-mocnych/9dt2fsb> (dostęp 15.02.2021).
- Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie, <https://dziennikpolski24.pl/sad-sadem-a-sprawiedliwosc-musi-byc-po-naszej-stronie/ar/2963140> (dostęp 08.02.2021).
- <https://expressbydgoski.pl/top-10-najlepszych-cytatow-z-polskich-filmow-lista/ga/13553930/zd/31548788> (dostęp 08.02.2021).
- „Sąd sądem, a sprawiedliwość PO naszej stronie musi być...”, <http://yarrok.blogspot.com/2008/05/sd-sdem-sprawiedliwo-po-nasze-stronie.html> (dostęp 06.02.2021).
- Szejnfeld A., Sąd sądem, ale..., <https://natemat.pl/blogi/adamszejnfeld/248407,sad-sadem-ale> (dostęp 08.02.2021).
- Sztabińska J., Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po Jarka stronie, Sądy sądami, ale sprawiedliwość musi być po naszej stronie, <http://www.profit-us.com/szkolenia-i-doradztwo/co-nowego-w-roku-podatkowym-2015/62-sady-sadami-ale-sprawiedliwosc-musi-byc-po-naszej-stronie> (dostęp 05.02.2021).

„Te same krewkie charaktery i kresowa ciepła egzotyka”. Co pamiętasz z filmu „Nie ma mocnych”? Sprawdź się z nami! [QUIZ], <https://kultura.onet.pl/film/wiadomosci/te-same-krewkie-charaktery-i-kresowa-ciepla-egzotyka-co-pamietasz-z-filmu-nie-ma/6lmkmj2>; dostęp 21.02.2021).

<https://www.magazyndetektyw.pl/sad-sadem-a-sprawiedliwosc-musi-byc-po-naszej-stronie-twierdzil-kargul-z-komedii-sami-swoi-dobry-adwokat-na-pewno-zawsze-sie-przyda/> (dostęp 08.02.2021).

<https://www.radiopik.pl/2,84107,podejdz-no-do-plota-spor-o-miedze-miedzy-chelme> (dostęp 09.03.2021).

<https://www.se.pl/wiadomosci/gwiazdy/ranczo-9-sezon-odcinek-116-senator-koziol-i-czerepach-przekupuja-ole-asystentka-przechodzi-na-ich-st-aa-S432-TvY-8-C7xT.html> (dostęp 17.02.2021).

<https://www.youtube.com/watch?v=faPFQq8Od4I> (dostęp 08.02.2021).

<https://www.youtube.com/watch?v=rq8g00pUX24> (dostęp 20.02.2021).

Phraseological relationships and winged words from the film trilogy of Sylwester Chęciński (on selected examples)

Abstract

In contemporary Polish, there are phraseologies and winged words that come from film, series, songs, the language of politics, advertising, popular TV and radio programs. S. Chęciński's trilogy includes, among others, the following idioms and winged words: *sami swoi*; *nie ma mocnych*; *dla zdrowotności a. dla zdrowotności*; *Podejź do płota (jako i ja podchodzę)*; *Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po naszej stronie*; *U mnie słowo droższe pieniędzy*. In the texts, apart from the canonical forms of the relationships, there are also their modifications, cf. *Sąd sądem, ale ...*; *Sąd sądem, a sprawiedliwość musi być po Jarka stronie*; **Prawo prawem, ale** *sprawiedliwość musi być po naszej stronie*; *Sądy Sądami - ale* *sprawiedliwość musi być po naszej stronie*; *Sąd sądem, a sprawiedliwość **PO** naszej stronie musi być*. Usually these are replacing, sometimes shortening or adding modifications. Innovation strengthens the invariant. Permanent verbal connections in canonical form, their modifications may in texts fulfill fatal, ludic, persuasive and informative functions.